

Siste skoledag på Dikemark

Matt Oxman
Journalist
matt@psykologtidsskriftet.no

Når sykehusdriften på Dikemark tar slutt, opphører også skoletilbudet. En vemodig begivenhet og betenkelig trend, sier to som kjenner Dikemark psykiatriske sykehus og Kongsskogen skole inn og ut.

HISTORISK: Etter nærmere 60 år som skole, må det gamle hospiset på Dikemark igjen få ny funksjon.

Foto: Matt Oxman

Mellom to skogområder i Asker – Vardåsen mot nord og Kjekstadmarken med Verkensvannets svaberg mot sør – ligger Dikemark psykiatriske sykehus. Byggene vekker følelser av ærverdighet og nostalgi. Detaljene i jugendstil er slående. Historien i veggene og mangelen på vedlikehold gjør at murpussen flasser av.

Nedleggelsen av sykehuset har foregått i flere tiår, som i sakte film. Over 100 kunstnere og kulturarbeidere leier atelierer i byggene. Ellers står de fleste rommene tomme.

I Sykehusveien 25 ligger det som en gang var hospiset og enn så lenge er skolen – landets første skole for innlagte psykiatriske pasienter. Nå sender myndighetene de siste pasientene og innlagte elevene på Dikemark motsatt vei av de første.

Gården som ble til sykehuset som åpnet skolen

Fasaden med murpuss som flasser av.

Foto:#Matt Oxman

Bystyret i Kristiania kjøpte Dikemark gård i 1898 og åpnet sykehuset i 1905. Å leve i naturskjønne og fredelige omgivelser – med rikelig boltrerom for arbeidsterapi, kulturtilbud og kunstnerisk utfoldelse – skulle bidra til pasientenes bedring.

Behovet for en formell skole meldte seg for fullt med de første ruspasientene på 60-tallet. Gruppen var stort sett unge mennesker som ikke hadde fullført utdanningen. Dermed åpnet sykehuset ungdomsskolen ved Dikemark i 1969.

– Å ha et organisert undervisningstilbud styrket hele behandlingsprofilen til sykehuset, sier Tore Gude, som vokste opp på Dikemark, der hans far jobbet som psykiater og overlege.

I 1968 begynte Gude selv å jobbe som psykiater ved sykehuset. Før skolen åpnet, drev en sykepleier med sporadisk undervisning, forteller han. I tillegg underviste Gudes kone noen av de voksne pasientene hjemme på formiddagen.

I 1979 ble Kongsskogen skole en videregående, fordi pasientene i snitt hadde blitt eldre. I tillegg byttet skolen navn til Kongsskogen, fordi elevene ikke ville at det skulle stå Dikemark på eksamenspapirene.

I 1984 åpnet skolen en Oslo-avdeling i noen ledige rom på Gamlebyen skole. Der skulle tidligere pasienter få fortsette utdannelsen med noen av de samme underviserne.

Allerede på 80-tallet var det snakk om å nedlegge sykehusdriften på Dikemark. Men skolen fortsatte å vokse. Fra skolens første år til midten av 90-tallet økte elevtallet fra rundt 20 til 200 og lærerstaben fra én fulltidsansatt til rundt 30.

Men i 1994 ble Oslo-avdelingen skolens hovedavdeling og Dikemark-avdelingen en mindre filial. To år senere flyttet Oslo-avdelingen til Ensjø – en bydel som hverken er grønn eller regal.

Praktikanten som ble assisterende rektor

AVGÅENDE: Christine Wille Jordheim rakk å jobbe litt over 30 år på Dikemark.

Foto: Matt Oxman

Skoleåret 1993–1994 fikk Christine Wille Jordheim praksisplass på Kongsskogen.

– På den tiden var psykiatrien spennende og mystisk. Jeg var litt redd. Jeg fant ut at på et sted som Kongsskogen enten slutter du kjapt eller blir du.

Jordheim ble.

Siden 2009 har hun vært assisterende rektor i tillegg til musikkterapeut. I dag har Dikemark-avdelingen Jordheim og to andre ansatte i 40 %-stillinger og én i 20 %. Jordheim har lengst ansiennitet.

Hun anslår at 10 til 15 elever får undervisning på Dikemark i løpet av en uke – noen dager kanskje én – på det gamle hospiset eller på avdelingen. I tillegg til innlagte pasienter kommer av og til tidligere pasienter som bor i nærområdet, eller personer med botilbud i Asker.

Under en omvisning sier Jordheim at de ansatte har blitt immune til byggets forfall. Senere korrigerer hun seg selv:

– Det er mer at vi ikke lar oss plage av litt murpuss i hodet eller at doene er av en annen verden – i hvert fall doene nede.

Bygget er helt funksjonelt, understreker hun. For rundt 15 år siden installerte Asker kommune grunnvarmeanlegg.

– Det er godt og varmt her, sier Jordheim.

Når hun oppsummerer karrieren, utstråler hun en annen type varme.

– Det har vært veldig meningsfullt å jobbe i psykiatrien. Du møter mennesker og oppdager at de er noe annet enn det du først så. De har kvaliteter som blir borte i symptomene på sykdommen deres, men kommer tydelig fram når man blir kjent med dem.

Og kvalitetene som kommer frem, er viktigere enn førsteinntrykket, slår Jordheim fast.

Tilnærmingen som gikk av moten

Atelieret.

Foto:#Matt Oxman

Nedleggelsen av sykehusdriften og skoletilbudet på Dikemark passer inn i et mønster nasjonalt. Arealer og behandlingstider krymper. Landlige behandlingstilbud blåser bort i en helsepolitisk vind. Og når institusjonene forsvinner, forsvinner også institusjonsskolene.

I 2025 stengte det psykiatriske sykehuset på Blakstad i Asker, da myndighetene flyttet behandlingstilbudet til Drammen sykehus. I Oslo er planen å flytte pasientene fra Gaustad sykehus til nye Aker sykehus, men den kampen er ikke over. De siste pasientene på Dikemark flytter i oktober – noen til Gaustad og andre til sikkerhetsavdelingen på Ila i Bærum.

Da trenden med nedlegging av de store psykiatrinstitusjonene først nådde Dikemark, var det pasienter og elever som hadde vært innlagt på sykehuset i flere tiår, forteller Jordheim.

– Det kunne være smertefullt for de pasientene. Adressen deres hadde vært her i 25 år, så skulle de plutselig «hjem».

Men selv om pasientene har hatt det godt på Dikemark, er det rimelig å anta at det generelt er bedre for en pasient å bo hjemme eller i en tilrettelagt bolig enn i en stor institusjon, konkluderer hun.

Og etter hvert som sykehuset har skrevet ut pasientene raskere, har elevene fått svakere tilknytning til skolen.

– Jeg opplever at elevene vi møter nå som får korte sykehusopphold, har en veldig sterk identitet i hjemmene sine, og at de ikke gruer seg til å dra hjem.

Også utdanningspolitikk har bidratt til å omforme profilen til Kongsskogen. Før kunne elever begynne på Dikemark, eventuelt fortsette i Oslo og så å si aldri slutte, sier Jordheim. Etter hvert stilte utdanningsetaten krav til Oslo-avdelingen om maksimalt antall år på skolen og tydelige mål for gjennomføring av fagene.

De opprinnelige elevene på Dikemark kunne være i 40- eller 50-årene og hadde mer alvorlige og kroniske lidelser. Dagens tilbud i Oslo sikter i større grad på å forebygge slike lidelser blant elever mellom 16 og rundt 25 år.

Ideologien ved Dikemark- og Oslo-avdelingene er lik, presiserer Jordheim, men praksisen blir forskjellig fordi målgruppene har blitt stadig mer ulike. Avdelingen på Ensjø har hjulpet mange i den nye målgruppen, sier hun. Bekymringen er hva slags skoletilbud langtidsinnlagte pasienter vil få når institusjonsskolene ikke lenger finnes.

Kompetansen som kan gå tapt

Musikkrommet.

Foto: Matt Oxman

Jordheim fyller 70 år i juni og pensjonerer seg til sommeren. Hun uttrykker bekymring for hva som vil skje med den unike kompetansen som hun og kollegaene hennes på Dikemark har bygget opp kull

etter kull. De forvalter en taus kunnskap som handler om hvordan best møte, motivere og undervise elever med alvorlige og langvarige psykiske lidelser.

Det er viktig med forebygging, sier Jordheim, men også viktig at de aller sykeste får et passende undervisningstilbud. Og det er viktig at pasienter både med og uten rett til å gå på skole får et passende undervisningstilbud.

Hun legger til at skolen på Ensjø må bruke alle ressursene på det som kan skrives på et vitnemål. Da er det færre ressurser igjen til musikken og kunsten – aktiviteter som har stått i sentrum på Dikemark.

Knuten som gjenstår

TOMT: Kirkerommet må trolig avvigsles, og orgelet få et nytt hjem.

Foto:#Matt Oxman

Fremtiden til skolebygget på Dikemark svever i uvisshet, fordi eierskapsforholdet er så komplisert. Oslo universitetssykehus eier bygget, Oslo kommune eier tomten, og Asker kommune regulerer eiendomsbruken. Riksantikvaren har fredet bygget utvendig.

Sykehuset og Oslo vil at Asker skal omregulere eiendommen, så det blir lettere å selge. Asker har svart at den store reguleringsjobben ikke er deres ansvar.

Den pensjonerte psykiateren Gude er nestleder av styret til Dikemark psykiatriske sykehusmuseum. Han sier museet og skolen samarbeider om å spare inventaret med historisk verdi.

Den snart pensjonerte læreren Jordheim nevner at kirkerommet til skolebygget trolig skal avvigsles. Det er viktig at orgelet får et nytt hjem, sier hun.

På spørsmål om hva hun vil savne mest fra skolen, nevner hun først kollegaene og pasientene, men også huset og plassen. Jordheim mimrer om de fargerike bladene på høsten, og den voldsomme snøen på vinteren.

– Det er et fantastisk sted som burde brukes. Jeg håper at mange får glede av å bo her.

Malerier av Espen Rian Martinsen.

Foto: Matt Oxman